

УДК 721

Т. Р. Сулик

*магістр архітектури**Національний університет «Львівська політехніка»*

ПОНЯТТЯ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУРНИХ ЦЕНТРІВ ТА ПРОГРАМИ ЇХНЬОГО ФОРМУВАННЯ

Анотація: у даній статті подано визначення та характеристику багатофункціональних культурних центрів, подано основні структурні відмінності та висвітлено ключові підходи до їхнього формування.

Ключові слова: багатофункціональний культурний центр, функціональне наповнення, громадський простір, урбо-інтеграція.

Постановка проблеми.

Потреба в спорудженні таких комплексів виникла з розвитком культурної сфери життя, зі значною урбанізацією міст та з появою нових підходів до просторової організації культурних функцій в архітектурі. Багатофункціональні культурні центри дають змогу формувати нові громадські простори, структурні зв'язки та типологічні одиниці. Важливою характеристикою таких центрів є можливість їхнього потенційного розвитку та трансформації. Сучасна модель суспільства, соціальні та економічні чинники мотивують до глобального переосмислення та зміни підходів до проектування. Основним структурним елементом в проектуванні все частіше стає не функція, а громадський простір. Відчуття та настрої не менш пріоритетні за функціональність.

Культурні центри створюють нові способи взаємодії мистецьких та культурних функцій і підносять їх на якісно новий рівень. Такі споруди забезпечують можливість сучасної інтерпретації традиційних культурних цінностей та їхню інтеграцію як в структурі міст, так і в духовних потребах людини.

Мета.

Виявлення поняття культурних центрів, визначення програм їхнього розвитку та формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тема багатофункціональних культурних центрів є досить масштабною та комплексною. Культурні центри створюються на основі існуючих та розроблених принципів формування культурно-видовищних об'єктів. Певною мірою, багатофункціональний культурний центр не є культурно-видовищною одиницею, а способом їх взаємодії. Публікації висвітлюють лише реалізовані

проекти культурних центрів, оскільки це поняття є новим для архітектури. Очевидно, що дослідження даної теми вкрай необхідні та допоможуть у створенні якісної та стійкої архітектури багатофункціональних культурних центрів.

Обговорення питання

Багатофункціональні культурні центри – будівлі та комплекси будівель, котрі поєднують в собі культурні, зокрема, мистецькі функції та формують нові можливості та способи їх взаємодії.

Функціональне наповнення – це саме той критерій, який дає змогу визначити поняття культурного центру. Враховуючи досліджені культурно-видовищні об'єкти, видно що формулювання «культурний центр» не несе за собою чітко визначеного набору функціональних одиниць. Більше того, сам термін піддається класифікації. За функціональним наповненням культурні центри поділяють на:

- мистецькі музеї;
- музичні центри;
- центри виконавських мистецтв;
- мистецькі центри;
- культурні центри (в найширшому розумінні, якщо функціональне наповнення об'єднує вище перелічені).

Проаналізувавши наповнення кожного з видів культурного центру, помітно, що основними функціями культурного центру є:

- театр;
- музика;
- танець.

Формування культурних центрів може базуватись, як на одній із функцій, так і на їхньому поєднанні в довільному форматі. Саме розвиток функціонального наповнення та потреба в його синтезі стимулювали утворення кожного з видів культурного центру.

Мистецькі музеї відрізняються від звичних для нас музеїв набором додаткових функцій та особливістю їх взаємодії. Окрім самого музею, в таких будівлях можуть розміщуватись навчальні аудиторії для тематичних занять, художні студії, тематичні кафе та інше.

Музичні центри характеризуються нарощенням власної тематичної структури та розвитком музики, як мистецтва. До структури музичного центру можуть входити окрім сцен та репетиційних залів, навчальні приміщення, експозиційні та торгівельні площі. [6]

Центри виконавських мистецтв характеризуються наповненням певними мистецькими одиницями виконавського спрямування або їхнім комплексом. Мова йде про театр, музику та танець.

Мистецькі центри розширюють набір функцій. Такі центри носять більш демонстраційний характер. Вони ілюструють стан та особливості сучасного культурного розвитку.

Культурні центри – найбільш широке наповнення мистецькими функціями. Характеризуються довільним синтезом культурно-видовищних одиниць.

Незалежно від виду культурного центру, існує один спільний та основний елемент, що поєднує всі функції між собою та наближує їх до відвідувачів. Це громадський простір.

Саме громадський простір є незмінним та об'єднуючим елементом в структурі культурного центру. Він є базовою комунікацією та основою сприйняття простору комплексу. Форма та розташування громадського простору є абсолютно вільною та синтезується в залежності від особливостей функціонального наповнення. [1]

Громадський простір є головним зв'язком в структурі функціональних оболонок комплексу. Принципи їх взаємодії:

- централізований;
- лінійний;
- дифузний.

Централізований – ядро комплексу є головним і центральним елементом. Навколо нього розміщуються другорядні елементи структури. Ядром може бути основний функціональний об'єм, що формує ідентичність культурного центру.

Лінійний – всі елементи структури рівнозначні. Доступ до них здійснюється одним центральним зв'язком. Притаманний для центрів виконавських мистецтв. Функціональні одиниці тематично пов'язані.

Дифузний – в даній формі доступ до функціональних центрів не обмежується визначеною програмою. Максимально вільне сполучення.

Принципи взаємодії функціональних оболонок допомагають краще структурувати механізм культурного центру та визначити програму його розвитку.

Ключовим питанням для розуміння змісту культурного центру є момент, коли культурно-видовищний об'єкт стає, власне, культурним центром.

На перший погляд, окремі культурно-видовищні одиниці забезпечують необхідну і достатню функціональну структуру для автономного існування. З відповідним набором приміщень та дотриманням нормативної документації,

можна забезпечити якісне функціонування культурно-видовищної будівлі чи комплексу. Такі будівлі добре справляються з покладеними на них функціями та завданнями. [1]

Проте, саме автономність та замкненість культурно-видовищних одиниць унеможлиблює їхній розвиток. Кожен вид мистецтва з часом розвивається та набуває більшого значення. Цей процес супроводжується появою абсолютно нових підходів до його сприйняття та постійним розширенням функціонального наповнення. Більше того, відповідно до процесів загальної глобалізації всіх сфер людської діяльності, як виробничої, так і наукової та культурної, мистецтво вимагає об'єднання та розширення своєї діяльності. [5]

Поштовхом до появи культурних центрів була не комерціалізація мистецтва, а його розвиток. Перетворення музею в мистецький музей відбувається тоді, коли постає потреба в еволюції його функціонального наповнення. З'являється потреба в навчальних приміщеннях, додаткових тематичних експозиційних площах, кіно-проекційних залах, приміщень для аукціонів, художніх студій... Музей перетворюється з місця для споглядання культурного розвитку в простір для розвитку культури. Саме в цьому різниця між культурно-видовищною одиницею та культурним центром. Важливо пам'ятати, що при створенні культурних центрів, потрібно формувати не замкнуту структуру, а механізм, котрий здатний до саморозвитку та суспільної інтеграції. [2]

Багатофункціональний культурний центр – це складна об'ємно-просторова структура, котра вимагає комплексного підходу до її проектування. Особливістю культурних центрів є їхній масштабний вплив на структуру міста. Якщо поділити механізм функціонування міста на кілька рівнів: транспортний, функціональний та ландшафтний, то великі культурні центри впливають на кожен з цих рівнів.

Розглянемо детальніше процес інтеграції культурного центру в урбаністичну структуру. Кожне місто має визначені напрямки розвитку та функціональне зонування. Відповідно до генеральних планів міст, території для розміщення об'єктів різного функціонального призначення є чітко визначеними. Це дозволяє контролювати розвиток міста та забезпечити відповідні комунікації для якісного зв'язку всіх його територіальних одиниць. При створенні культурних центрів міського значення, потрібно враховувати наступні фактори:

- урбаністичний контекст;
- мережу транспортних та пішохідних комунікацій;
- перспективи розвитку прилеглих територій;
- економічну складову.

Вплив саме цих факторів впливає зі специфіки самого об'єкту. Урбаністичний контекст диктує форму, архітектурно-планувальні особливості комплексу та привабливість місця його розташування. Цей фактор найчастіше є ключовим у створенні образу культурного центру. Він формує об'єм та визначає особливості візуального сприйняття.

Існуюча мережа комунікацій є вирішальною при проектуванні пішохідного та транспортного доступу до об'єкту. Залежно від існуючої ситуації, культурний центр може бути елементом вже створеної системи комунікацій або покращувати її чи формувати нову. Так, як багатofункціональні культурні центри розраховані на велику кількість відвідувачів, відчутно зростає навантаження на транспортну мережу міста при доступі до комплексу. В багатьох випадках створюються додаткові транспортні шляхи, дороги, розв'язки, площі, ...тощо. Покращення транспортної мережі є обов'язковим, оскільки істотне збільшення автомобільного та пішохідного навантаження при спорудженні культурних центрів неминуче. [3]

Вибір місця розташування культурного центру – відповідальне завдання з точки зору розвитку структури міста та економічної рентабельності. Існує кілька підходів до вибору ділянки для розміщення культурного центру:

- планова інтеграція;
- реструктуризація;
- перспективний розвиток.

Метод планової інтеграції полягає у спорудженні культурних центрів на відведених генеральним планом територіях із спроектованою транспортною мережею та із врахуванням територіального устрою.

Реструктуризація передбачає нове освоєння існуючих територій, функціональне призначення яких застаріле або вимагає змін. Такий метод найбільш поширений при проектуванні у щільній сформованій містобудівельній організації. Характерний для колишніх промислових районів та територій, наближених до центральної частини міста. Прикладом є ревіталізація промислової фабрики в галерею Tate Modern на березі Темзи в центрі Лондона.

Перспективний розвиток найбільш складний та довгостроковий. Даний підхід використовується у випадку, коли культурний центр стає елементом притягання та формує навколо себе нову урбаністичну структуру. Проект WKCD – культурний район в Гон-Конгу. Територія, виділена містом для освоєння виключно під культурну функцію. Цей район повинен стати новим громадським центром та формуватиме собою силует західної берегової лінії Гон-Конгу.

Економічна складова культурного центру важлива для забезпечення постійного функціонування проектованого комплексу. Саме економічна рентабельність значною мірою впливає на функціональне наповнення культурного центру. Такі комплекси є великим механізмом з набором окремих одиниць, котрі повинні забезпечити як автономну роботу, так і загальне функціонування комплексу. Прикладом вдалої програми розподілу елементів культурного центру є поділ їхнього функціонування за часом. При розподілі годин роботи окремих структурних одиниць, забезпечується цілодобове функціонування комплексу. Відповідно, така структуризація впливає також на якісний розподіл навантаження транспортної системи міста та дозволяє керувати і передбачати збільшення концентрації людських потоків. Отже, унеможливорює виникнення перевантажень транспортних та пішохідних зв'язків. [4]

На основі вище сказаного, можна класифікувати багатофункціональні центри за програмою урбо-інтеграції, як:

- функціональна одиниця;
- комплекс;
- містобудівельну структуру.

Функціональна одиниця – окрема будівля, інтегрована в структурі міста. Найбільш поширена при методі планової інтеграції та більш залежна від факторів урбаністичного контексту та мережі транспортних та пішохідних комунікацій.

Комплекс – культурний центр займає велику частину мікрорайону та відчутно впливає на нього. Характерний для реструктуризації та планової інтеграції. Значно мірою враховує урбаністичний контекст, мережу транспортних та пішохідних комунікацій та економічну складову.

Містобудівельна структура – відведена в генеральному плані міста територія (район) для створення культурного осередку. Максимальний вплив на місто. Формує подальший розвиток прилеглих територій. Така модель урбо-інтеграції враховує абсолютно всі можливі фактори впливу та вимагає системного підходу до проектування.

Висновки

Урбаністичний контекст диктує форму, архітектурно-планувальні особливості комплексу та привабливість місця його розташування. Цей фактор найчастіше є ключовим у створенні образу культурного центру. Він формує об'єм та визначає особливості візуального сприйняття.

Формування культурних центрів може базуватись, як на одній із функцій, так і на їхньому поєднанні в довільному форматі. Саме розвиток функціонального наповнення та потреба в його синтезі стимулювали утворення

кожного з видів культурного центру. В статті висвітлено аналіз принципів взаємодії громадського простору з функціональними одиницями.

Важливість організації зовнішнього середовища у відповідності до структури культурного центру пояснюється здатністю комплексу до саморозвитку та інтеграції в урбаністичну і ландшафтну структуру міста. Для забезпечення якісного емоційного сприйняття комплексу, подано моделі організації середовища.

Бібліографія

1. Atkinson, P., Dr. Delamont, S., Dr. Housley, W. *Contours of Culture: Complex Ethnography and the Ethnography of Complexity*/ Altamira Press, 2007.
2. Herzog, Lawrence A. *Return To The Center: Culture, Public Space, And City-Building In A Global Era*/University of Texas Press, 2006.
3. «Mark» magazine №27 August September 10.
4. Rosentraub, M.S. *Major League Winners: Using Sports and Cultural Centers as Tools for Economic Development (ASPA Series in Public Administration and Public Policy)*/ CRC Press, 2009, 304 p.
5. Проскураков В. І. *Архітектура українського театру. Простір і дія: Монографія.* – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2001. – 564с.
6. ДБН В.2.2-16-2005 *Культурно-видовищні та дозвілєві заклади.*

Annotation

This article introduces the meaning and characteristic of the Polyfunctional Cultural Centers, shows its main structural diversities and basic modeling possibilities.

Аннотация

В данной статье представлено определение и характеристику многофункциональных культурных центров, проиллюстрировано основные структурные различия и освещены ключевые подходы к их формированию.

Ключевые слова: многофункциональный культурный центр, функциональное наполнение, общественное пространство, урбо-интеграция.